

5. Приходько Т. «Тафсір ал-Джалалайн» у мусульманській традиції // Східний світ — 1995. — №1.
6. The Holy Qur'an. Text, Translation and Commentary A. Yusuf Ali. — Brentwood, 1983
7. The Meaning of The Glorious Koran. An explanatory translation by Mohammed Marmaduke Pickthall. — New York.

Фергад Туранли (Івано-Франківськ)

ОПОВІДЬ ПРО НАРОДЖЕННЯ ІСУСА ХРИСТА У СВЯТІЙ КНИЗІ КУР'АН

Дане дослідження, що базоване на порівняльно-змістовому аналізі, є продовженням мого вивчення певних паралелей біблійним мотивам у Святому Письмі мусульман — Кур'ані [1]. Мета цього вивчення, як і попереднього разу [2], — це об'єктивне пізнання монотеїстичних релігій та їхніх духовних цінностей [3].

У названій Книзі (надалі будемо дотримуватися правильних фонетичних назв арабською мовою) з великим пієтетом розповідається про діву Мер'єм [4] (євангельську Марію) та її сина 'Ісу (Ісуса), посланця Всевишнього Господа, про народження 'Іси і творимі Ним чуда [5]. За моїми підрахунками, в Кур'ані ім'я 'Іси згадується 33 рази, що цікаво зіставити із 33-ма роками життя Ісуса згідно з Євангелієм. Ім'я Мер'єм згадується 32 рази, слово "християнин" — 36 разів, "люди, які сповідують Біблію" — 31 раз. Загалом про християнство у Святій Книзі мусульман говориться 138 разів.

Дев'ятнадцята суре [6] книги Кур'ан названа саме ім'ям матері Ісуса Христа — "Мер'єм". У цій сурі, зокрема у 1–37 аєтах [7] ідеться про священика Заккерію (Захарію), який опікувався малолітньою Мер'єм, яку батьки за обітницею присвятили Храмові в Єрусалимі. Оповідь про Заккерію, що наявна у Кур'ані, повністю збігається з тою, що відома про нього з Євангелія від Луки (1: 1–80) [8], а саме: Заккерія благає Господа "виявити своєму рабові милість і дарувати йому та родові Я'куба (біблійного Якова) нащадка". Священик стурбований, адже його дружина досі безплідна, він сам уже в літах, а близькі родичі перебувають перед загрозою не отримати з його роду і від нього самого наступника, що може призвести їх до обрання неістинного шляху (Суре 19: 2–6).

У наступних аєтах оповідається, що Аллаг сповістив про те, що дарує Заккерії сина, ім'я якого буде Яг'їа (біблійне Іоанн). На це Заккерія відповідає: "Мій Господи! Чи насправді матиму сина? Жінка ж моя безплідна."

* До статті додається фрагмент тексту зазначених аєтів мовою оригіналу.

а сам я дожив до межі глибокої старості" (Суре 19: 7–8). З цим фрагментом з Кур'ану мною зіставляється фрагмент з Євангелія від Луки: "Захарія ж сказав до ангела: "По чому знатиму це? Я бо старий, і жінка моя на схилі свого віку" (Лк. 1:18). В обох Книгах оповідається, що Захарія засумнівався у своїй спроможності мати сина, на що Господь його розраджує: "але Мені легко те робити, як раніше, коли ти був нічим то теж створив Я тебе з нічого" (Суре 19:9). Але священик і надалі не вірить, віддаючи належне лише своєму фізичному станові, а не волі самого Творця, і тому вимагає знамення на ознаку сказаного. Відповідь Заккерія отримав такого змісту: "Твоє знамення є те, що в абсолютно здоровому стані не спілкуватимешся з людьми протягом трьох ночей та днів" (Суре 19:10). Про це ж говориться і в Євангелії. Щоправда, термін мовчання, тобто "німому жаху перед Господом-Творцем", інший, триваліший: "І ось замовкнеш і не зможеш говорити аж до дня, коли це здійсниться, за те, що ти не повірив словам моїм, які здійсняться свого часу" (Лк. 1:20) [9].

Згідно з християнським Святим Письмом вражений Захарія, вийшовши із святині до людей, не міг до них говорити і залишився німим (Лк. 1:22). У Святій книзі Кур'ану, проте, говориться, що, вийшовши до людей, Заккерія ще промовив до присутніх у храмі: "Зранку і ввечері згадайте свого Господа" (Суре 19:11).

З наведених паралелей стає зрозумілим, що обидві Святі книги — Євангеліє та Кур'ан — говорять про найважливіші моменти події, а конкретизація деталей залишається на людський розсуд.

Одразу ж за астами про Заккерію оповідається про те, як Аллаг звертається до вже існуючого Яг'їа (Іоанна, якого християни називають "Предтеча", "Хреститель". — Ф.Т.) з такими словами: "Надійно зберігай Святе Писання, дотримуйся Його законів. Він обдарований щедрістю від Господа ще тоді, коли був малим. Було йому повідомлено милість і чистоту. Він був захищений від гріхів" (Суре 19:12). У Євангелії мовиться те ж саме (Лк. 1:15-17, 67–80). Яг'їа шанував своїх батьків і не зазнавався, не був надмірно гордовитим і гнівливим, дотримувався Божих законів, керувався у житті релігійними моральними цінностями (Суре 19: 13–14).

У наступних астах вже безпосередньо говориться про сина Мер'єм 'Ісу. Господь благословляє його: " Мир йому! У день народження, у день смерті та у день воскресіння" (Суре 19:15). Ось як оповідається про його матір: "Згадай у святій Книзі Мер'єм теж. Був час, коли вона залишила сім'ю (тобто сім'ю свого опікуна Заккерії. — Ф.Т.) і розташувалася у місці у східному напрямку" (Суре 19: 15–16) з метою віддалитися для молитви і віддатися послухові Господа. Під час усамітнення Аллаг промовляє до неї: "Між Ними і Собою провела завісу. А ми послали до неї Духа Свого. Він (тобто ангел Джебраїл, біблійний Гавриїл, — Ф.Т.) з'явився до неї у вигляді досконалої людини. Мер'єм казала йому, що вона більше

відається на захист Милосердного Господа, ніж йому: "Якщо ти (тобто ангел. — Ф.Т.) богобоязний, тоді не торкайся до мене". Дух відповів: "Я лишень посланець Господа. З'явився сповістити про те, що даруватиму тобі чистого хлопця" (Суре 19: 17–19).

Про цю ж подію, яку християни називають Благовіщенням, говориться у Євангелії (Лк. 1: 26–38) [10].

У наступному аєті "Дух" (ангел Джебраїл) промовляє: "Так, сказав Господь твій: "цього робити Мені легко. Створюватимемо його одним чудом та милістю для людей". І ця справа була вирішена" (Суре 19:21). Далі ж оповідається, що діва Мер'єм "була здивована словами ангела і віддалялася разом з ним до далекого місця" (Суре 19:12).

Те ж саме розповідається у Євангелії. Ангел проголошує: "Для Бога нема неможливої жодної речі!". А Марія промовила: "Я ж Господня раба: нехай буде мені згідно зі словом твоїм!" і відійшов ангел від неї" (Лк. 1: 37–38) [11].

Тут бачимо кардинальну різницю між двома оповідями. У Кур'ані Мер'єм усамітнюється з ангелом після покори волі Аллага, а у Євангелії одразу ж після визнання "Я раба твоя, Господи" ангел залишає Марію.

У 23-му аєті вже говориться, що "Біль пологів привів її до місця під деревом хурма і вона тут сказала: "Краще було би, якщо померла б до цього часу і забулась би!" З-під низу дух промовив їй: "Ти не розчаровуйся, Господь твій створив з нижнього боку ручай води" (Суре 19: 23–24) для вгамування спраги і охолодити зболіле тіло. У наступному фрагменті ангел продовжує супроводжувати Мер'єм та говорити про те, як збирати плоди з дерева хурма, а також не розмовляти з людьми на знак посту заради милостивого Аллага (Суре 19: 25–26). Згідно з певними тлумаченнями, в даному аєті йдеться саме про народження немовляти 'Іси, про те, як ангел вчить вижити Мер'єм із немовлям у пустелі, а також, що Господь визначив (чи проголосив) його своїм посланцем [12].

У Євангелії ж народження Ісуса описане не натяками: "...настав їй день породити. І породила Вона свого первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його..." (Лк. 2: 6–7) [13].

У 27-му аєті 19-ї сури Кур'ану підкреслюється, що коли Мер'єм привела свого сина до свого народу, то люди нарікали на неї, що вона вчинила нечувану, неймовірну річ, у той час як вона із порядної родини — її братом був Гарун (тобто рід Мер'єм виводиться від благочестивого першосвященника Аарона, брата Мойсея, якого араби називають Муса. — Ф.Т.). Батьки Мер'єм теж благочинні люди - Імран і Гунне (Анна), і тіткою була добропорядна жона Заккерії (тобто Єлизавета), мати Іоанна Предтечі, якого араби називають Яг'йа і про народження якого розповідається на початку сури "Мер'єм" [14].

Зі змісту цього аєту стає зрозуміло, що іудеї сумнівалися в тому, чи можливе народження дитини у непорочної. На це мати 'Іси запитала їх: "Чи можливо, щоб дитина, яка лежить у яслах, могла розмовляти?" Коли ж пролунали заперечення ("Ні, неможливо!"), тоді сам 'Іса відповів їм з ясел: "Я - раб Аллага, він дав мені Писання і зробив мене пророком" (Суре 19: 31). І далі: "Проголосив мене благословенним скрізь, де перебуватиму. Заповідав мені молитися і милостиню давати, поки живий. Заповідав мені шанувати матір свою і не створював мене розгніваним чи сердитим. Дарував мені блаженство у дні: народження, смерті та воскресіння" (Суре 19: 31-33).

У Євангелії немає даного мотиву про те, як Ісус немовлям вже говорить. Християни вважають, що люди без заперечень прийняли як чудо народження немовлятка у непорочної (Лк. 2: 12-20). І для них актуальним у перевазі про Різдво є власне поклоніння волхвів-мудреців (носіїв земного розсудку), визнання ними Божественної мудрості, яку нездатний осягнути людський розум, але до якої слід поставитися з вірою, як це зробили пастухи за покликком ангела (також див. Лк. 2: 12-20).

Отже, якщо у переказі Кур'ану йдеться про те, що люди сумнівалися спершу щодо чуда знамення і лише інше знамення переконало їх у чуді народження 'Іси, сина Мер'єм, то у переказі Євангелія говорить про беззастережне прийняття Різдва, про яке було провіщено людям пророками.

Так, Кур'ан стверджує чудесне народження 'Іси, засуджує неправдиве твердження, що 'Іса є богом (Суре 9: 30-31). Його стан за Кур'аном подібний до стану Адама, який був створений з праху Словом Божим (Суре 3: 59). Але одночасно говорить "Син Мер'єм, 'Іса — "Істинне слово", через котре сумнівалися і відокремилися" (Суре 19: 34), розділилися за поглядами на особу 'Іси: одні говорили, що він є Син Аллага, інші казали, що він разом з Аллагом є Господь, треті виступали з твердженням, що він є одним із трьох іпостасей Всевишнього... (Суре 19: 37). В Кур'ані підкреслюється: "Месія 'Іса, син Мер'єм, є лише посланцем Аллага, Слово, яке було передано Мер'єм від Нього то є Дух від Нього. Віруйте Аллагу і Його пророкам." (Суре 4: 171) [15]. І наводяться у цій книзі слова самого 'Іси: "Поклоняйтесь Аллагу, Господові моему та Господу вашому" і засуджується прирівнювання 'Іси до нього (Суре 5: 72). У Євангелії теж наведені подібні слова: "Написано: Господові Богові своєму вклоняйтеся, і служіть Одному Йому!" (Лк. 4: 8) [16].

Отже, моя інтерпретація оповіді про Різдво Ісуса Христа ('Іси, сина Мер'єї) за даними двох Святих книг: Кур'ану та Біблії, дає змогу більш об'єктивно побачити збіги та відмінності між такими могутніми релігійними феноменами сучасності, як Іслам та Християнство, а отже, і спрямувати подальші дослідження у напрямі виявлення основ для взаємопорозуміння цих двох монотеїстичних та світових релігій.

ЛІТЕРАТУРА

1. KUR'ÂN-I KERİM ve YUCE MEÂLİ (Упорядник Süleyman Ateş). – İstanbul, 1975. Sure 19. Християнські мотиви в Ісламі. деякі аспекти, історіософічне осмислення. С. 304-311.
2. Туранли Ф. – Історія релігій в Україні: Матеріали ІХ Міжнародної конференції, 11-1 травня 1999 р. – Львів, 1999. – кн ІІ. – С. 180-182.
3. Gümüş Siddik M. Endless (Fifth Fascicle, Eighth Edition). Turkey, 1998. – P. 7-255.
4. Same 19 sure Кур'ану, котре складається з 98 астів, називається "Мер'ем".
5. Див. прим. 2,4.
6. Слово суре – назва кожного розділу, означає ряд каменів, цеглин у високій стіні.
7. Слово "Ас, аст" – означає фраза або фрагмент фрази Кур'ану.
8. Біблія. – Євангелія від Луки. – С. 1260-1263. (Ювілейне видання з нагоди тисячоліття Християнства в Україні. 988- 1988).
9. Боровский Е. Панасьев А. Жизнь Иисуса Христа. К., 1991. С.8.
10. Там же. - С. 8.
11. Там же. С. 9.
12. KUR'ÂN-I KERİM. Sure 19: 21 – S. 305.
13. Боровский Е. Панасьев А. – Указ. раб. – С. 10-21.
14. İslamiyet ve Hıristiyanlık. – İstanbul, 1997. S. 25. Також див. Мень А. – Сын Человеческий. М., 1991. – С. 48-55.
15. Туранли Ф. Назв. праця. – 180-181.
16. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî. – Herkese Lâzım olan imân (Tercüme eden, Feyzullah Kemal). İstanbul, 1998. S. 76-353.

فَكُلِّي وَأَشْرِبِي وَقِرِّي عَيْنًا فَأَمَاتَرَيْنِ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي
 إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٣٦﴾
 فَآتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمَلُهُ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا
 فَرِيًّا ﴿٣٧﴾ تَتَّخِذُ هَهُنَا مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوْءًا وَمَا كَانَتْ
 أُمَّكَ بَعِيًّا ﴿٣٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي
 الْبَطْنِ صَبِيًّا ﴿٣٩﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَنِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي
 نَبِيًّا ﴿٤٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ
 وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٤١﴾ وَيَرَا بَوْلِي لَمْ يَجْعَلْنِي
 جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٤٢﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ
 وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٤٣﴾ ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ
 الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٤٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ
 إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٤٥﴾ وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ
 فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤٦﴾ فَأَخْلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ
 بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٤٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ
 وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُ تَوَسُّلُ الْكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٤٨﴾